

Slovensko verzus Česko: 20 rokov od rozvodu

Radoslav Peter, Tibor Lalinský
Národná banka Slovenska

V roku 2013 si pripomíname dvadsiate výročie vzniku samostatnej Slovenskej republiky a Českej republiky. Očakávania pri ich vzniku boli rôzne. Viacerí odborníci vnímali rozpačito hlavne perspektívy hospodárskeho vývoja zaostalejšieho Slovenska. Aj dvadsať rokov po rozdelení federatívneho štátu je výkonnosť slovenskej ekonomiky v porovnaní s výkonnosťou českej ekonomiky nižšia. V roku 2012 však rozdiel v HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily predstavoval už iba päť percent. Slovensko dosiahlo 75 % a Česká republika 79 % priemeru EÚ. Pred dvadsiatimi rokmi, keď obe ekonomiky vstúpili do éry samostatnosti, bola česká ekonomika až o 60 % výkonnejšia.¹

HOSPODÁRSKY RAST A JEHO CHARAKTERISTIKA

Obe ekonomiky zaznamenali počas uplynulých dvadsiatich rokov relatívne dynamický vývoj. Reálny HDP Slovenska rástol v období 1994 až 2012

priemerným ročným tempom 4,4%, reálny HDP Česka rástol tempom 2,7 %. Rýchlosť, akou Slovensko dobiehalo Českú republiku, bola vyššia ako očakávania pri rozdelení federatívneho štátu, aj ako štandardne pozorované tempá dobiehania.

¹ V roku 1995 vytvorilo Slovensko HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily v hodnote 7 tis. a Česko v hodnote 11,2 tis., čo predstavovalo 47% a 76% vtedajšej výkonnosti EÚ 27.

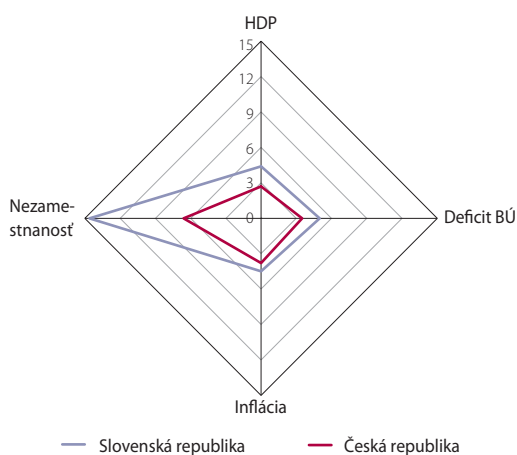
Tab. 1 Priemerné ročné tempo rastu odvetví v období 1998 až 2012 (v %)

	ČR	SR
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	-0,37	3,81
Priemysel (s výnimkou stavebníctva)	5,38	7,68
Priemyselná výroba	6,91	9,35
Stavebníctvo	-1,18	3,59
Veľkoobchod a maloobchod, doprava, ubytovanie, stravovanie a pohostinstvá	2,70	2,25
Informačné a komunikačné technológie	4,16	3,88
Peňažníctvo a poisťovníctvo	4,25	0,95
Činnosti v oblasti nehnuteľností	4,15	2,94

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: odvetvia podľa NACE rev. 2.

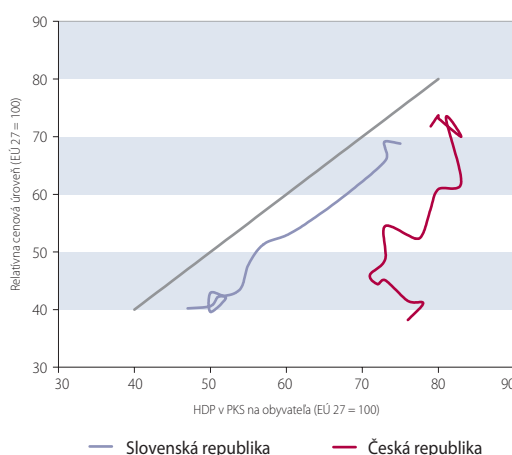
Graf 1 Vnútorne a vonkajšie nerovnováhy slovenskej a českej ekonomiky

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: Priemerné ročné hodnoty, resp. priemerné tempá rastu v období 1994 až 2012.

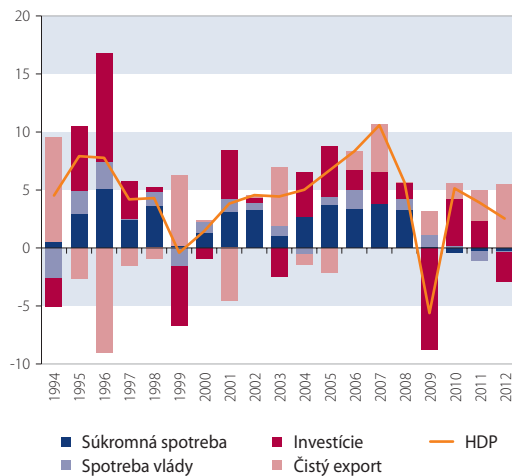
Graf 2 Konvergencia výkonnosti a cenovej úrovne s EÚ 27 v období 1994 až 2012

Zdroj: Eurostat.

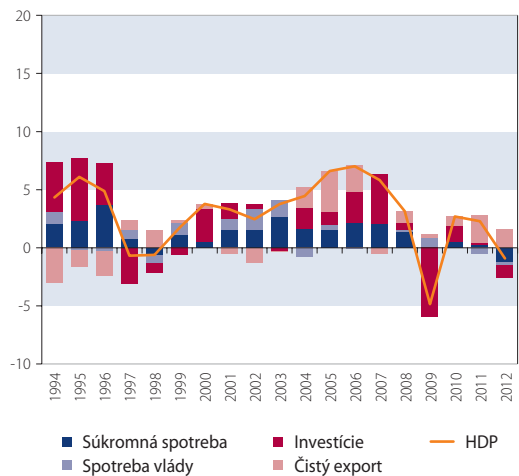

Graf 3 Príspevky k rastu HDP v SR (v % a p. b.)

Zdroj: Eurostat.

Graf 4 Príspevky k rastu HDP v ČR (v % a p. b.)

Zdroj: Eurostat.

Vyšší hospodársky rast na Slovensku v porovnaní s Českom bol v období 1994 až 2012 spojený s vyššími vnútornými aj vonkajšími nerovnovahami. Slovensko malo v priemere vyššiu infláciu, nezamestnanosť aj deficit bežného účtu platobnej bilancie.

Najdynamickejšie rastúcim odvetvím bola v oboch ekonomikách priemyselná výroba, ktorá v období 1998 až 2012 rástla v priemere 9,4% v Slovenskej republike a 6,9% v Českej republike ročne. Relatívne rýchlejšie rástlo aj slovenské stavebníctvo. Naopak sofistikovanejšie sektory peňažníctva a poisťovníctva, resp. informačných a komunikačných technológií, rástli dynamickejšie v Českej republike (tab. 1).

Výdavkový pohľad na rast HDP naznačuje, že všetky zložky HDP rástli v priemere rýchlejšie na Slovensku než v Českej republike. Tempá ich rastu však vykazovali aj väčšiu volatilitu. K rastu prispievala stabilne po väčšinu obdobia domáca spotreba. Jej význam bol však predovšetkým v ostatnom období nahradený zahraničným dopytom, od ktorého je stále viac závislejší vývoj oboch ekonomík.

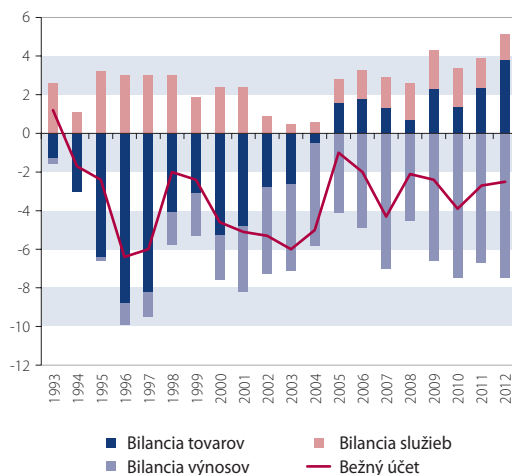
PLATOBNÁ BILANCIA A VÝVOZNÁ KONKURENCIESCHOPNOSŤ

Tak slovenská, ako aj česká ekonomika sa vyznačujú veľkou otvorenosťou. Podiel zahraničného obchodu na HDP rástol kontinuálne v oboch krajinách. V roku 2012 dosiahol 186% HDP na Slovensku (od roku 1993 nárast o 69 p. b.) a 151% HDP v Českej republike (od roku 1993 nárast o 57 p. b.). Podiel oboch krajín na svetovom obchode oproti roku 1994 vzrástol, pričom zahraničná nerovnovaha v podobe deficitov bežného účtu platobnej bilancie bola výraznejšia na Slovensku.

V prvej dekáde bol vývoj bežného účtu ovplyvnený v oboch krajinách predovšetkým vývojom na podúčte tovarov. V ostatných rokoch je rozhodujúci vývoj bilancie výnosov, a to predovšetkým v Českej republike, ktorá na rozdiel od Slovenska stále eviduje deficit bežného účtu platobnej bilancie.

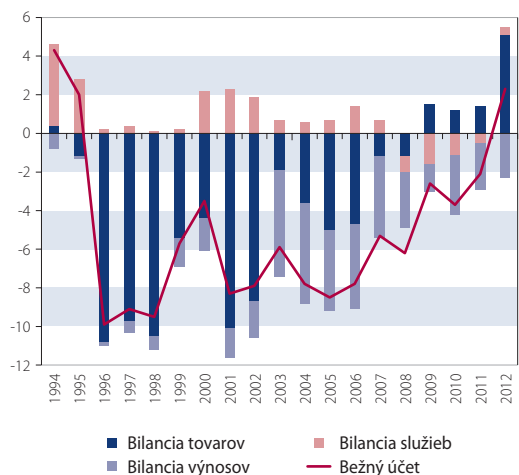
Hlavné zmeny teritoriálnej orientácie vývozu oboch krajín nastali v deväťdesiatych rokoch, keď došlo k prirodzenému zintenzívneniu obchodu

Graf 5 Bežný účet platobnej bilancie ČR (v % HDP)

Zdroj: Eurostat.

Graf 6 Bežný účet platobnej bilancie SR (v % HDP)

Zdroj: Eurostat.

s krajinami EÚ. Od roku 2004 sme boli naopak svedkami zvyšujúceho sa významu obchodných partnerov nepatriacich do EÚ, a to predovšetkým zásluhou obchodu so strojmi a automobilmi. Zatiaľ čo Slovensko vyviezlo mimo EÚ v roku 2004 13 %, v roku 2012 už 16 % celkového vývozu zo Slovenska smerovalo mimo EÚ. V prípade Českej republiky sa podiel vývozu mimo EÚ v rovnakom období zvýšil z 13 % na 19 %. Podiel dovozu z krajín mimo EÚ vzrástol na Slovensku z 21 % v roku 2004 na 26 % v roku 2012, v Čechách z 20 % na 25 %.

Do EÚ tak smerovalo v minulom roku 84 % vývozu zo Slovenska a 81 % vývozu z Českej republiky. Podiel vývozu do eurozóny na celkovom vývoze zaznamenal v období 2004 až 2012 v oboch krajinách ešte výraznejší pokles. V prípade Slovenska klesol z 56 % na 42 % a v prípade Českej republiky o niečo miernejšie, zo 72 % na 63 %.

Najvýznamnejším obchodným partnerom oboch republík je stále Nemecko. Napriek postupnému poklesu jeho váhy smerovalo v roku 2012 do Nemecka viac ako 20 % vývozu zo Slovenska a viac ako 30 % vývozu z Česka. Slovenská republika je druhým najvýznamnejším obchodným partnerom Českej republiky a Česká republika je zároveň druhým najvýznamnejším obchodným partnerom Slovenskej republiky.

Veľkosť a štruktúra vzájomného obchodu Českej republiky a Slovenska sa menili veľmi pomaly. Dovoz z Českej republiky dosahuje už od konca deväťdesiatych rokov približne 17 až 18 % celkového slovenského dovozu. Vývoz do Českej republiky oslabil na prelome storočia, odkedy sa dlhodobo pohybuje na úrovni 13 až 14 % celkového vývozu. Medzi najväčšie položky vzájomného obchodu patrili v posledných rokoch fosílna palivá a oleje (12 % vývozu, 10 % dovozu v roku 2012), železo a oceľ (11 %, resp. 4 %), elektrické prístroje a zariadenia (13 %, resp. 10 %), dopravné prostriedky (6 %, resp. 15 %) a jadrové reaktory a ich časti (12 %, resp. 8 %). Napriek čiastočnému poklesu je obchodná bilancia Slovenska s Českom stále záporná.

Nielen teritoriálna, ale aj odvetvová štruktúra vývozu je veľmi podobná. V posledných rokoch

je možné badať o niečo vyššiu orientáciu slovenského vývozu na stroje a dopravné prostriedky, čo platí najmä pri vývoze mimo EÚ.

Z porovnaní odvetvovej štruktúry vývozu vyplýva, že Slovensko zaostáva vo vývoze high-tech výrobkov a služieb. V roku 2012 mali v Českej republike komodity tejto skupiny dvojnásobne vyšší podiel na celkovom vývoze (8 % v SR oproti 16 % v ČR). Najväčšiu časť (72 %) slovenského hi-tech exportu tvorili elektronické a telekomunikačné zariadenia. Takmer polovicu českého high-tech vývozu tvorili v roku 2012 výrobky a služby patriace do skupiny počítačov, nasledované skupinou elektronických a telekomunikačných zariadení s podielom 35 %.

Obraz o kvalitatívnych rozdieloch medzi porovnávanými ekonomikami poskytuje napríklad aj vývoj výdavkov na výskum a vývoj. Z počiatočnej úrovne 30 eur na osobu na Slovensku a 35 eur na osobu v Českej republike v roku 1993 vzrástli výdavky na výskum a vývoj do roku 2011 na úroveň 68, resp. 273 eur na osobu (čo predstavuje 0,68, resp. 1,84 % HDP). Na Slovensku sa tak tieto výdavky v nominálnom vyjadrení zhruba zdvojnásobili, zatiaľ čo v Českej republike vzrástli takmer osemnásobne.

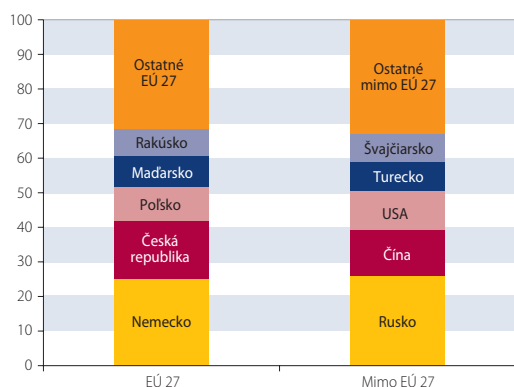
CENOVÝ VÝVOJ

Cenová hladina na Slovensku rástla v období rozdelení federácie približne rovnakým priemerým tempom ako ekonomická výkonnosť. Rast českého hospodárstva však za vývojom cenovej hladiny zaostával.

Spotrebiteľská inflácia meraná CPI rástla v období 1994 až 2012 priemerným ročným tempom 6,1 % na Slovensku a 4,4 % v Českej republike. Zatiaľ čo pohľad na celkový cenový vývoj v oboch krajinách neindikuje výrazné odlišnosti, zaujímavejší je pohľad na vývoj spotrebného koša, resp. na vývoj váh jeho položiek.

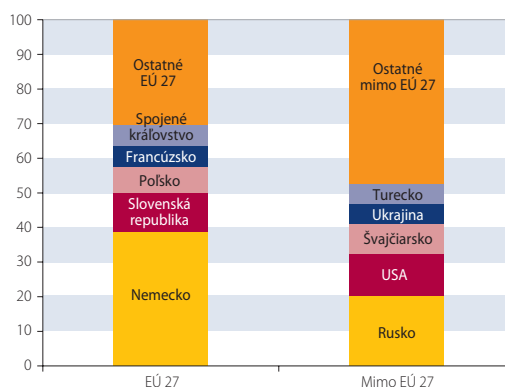
V Slovenskom spotrebnom koši sa stali najväčšou položkou výdavky na domácnosť a energie, a to na úkor potravín a nealkoholických nápojov. Ich váha v období 1996 až 2012 vzrástla viac než dvojnásobne. Najdynamickejšie však rástol objem

Graf 7 Teritoriálne zloženie slovenského vývozu do EÚ a mimo EÚ (v %, rok 2012)

Zdroj: Eurostat.

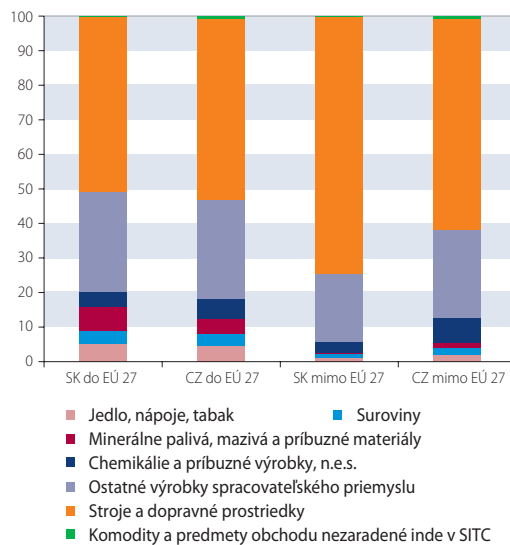
Graf 8 Teritoriálne zloženie českého vývozu do EÚ a mimo EÚ (v %, rok 2012)

Zdroj: Eurostat.

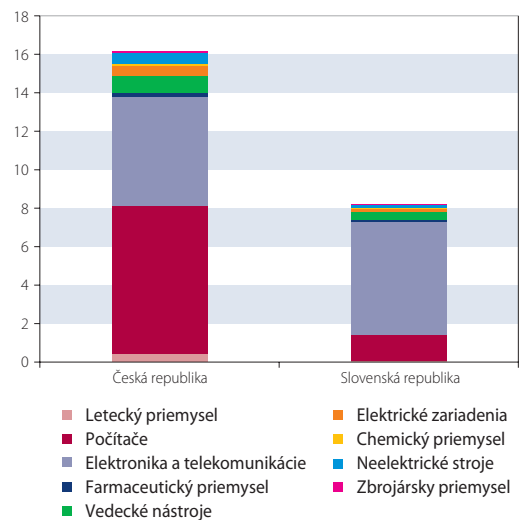

Graf 9 Odvetvová štruktúra vývozu z ČR a SR v roku 2012

Zdroj: Eurostat.
Poznámka: Odvetvia podľa SITC.

Graf 10 Štruktúra a podiel high-tech exportu SR a ČR v roku 2012 (v % celkového exportu)

Zdroj: Eurostat.

výdavkov na telekomunikácie, ktoré vzrástli až sedemnásobne. V dynamike rastu váhy v spotrebnom koši nasledovali výdavky na zdravie a vzdelanie (6-, resp. 5-násobný nárast oproti roku 1996). Podobne aj v českom spotrebnom koši dominujú výdavky na domácnosť a energie. Ich váha je však nižšia než na Slovensku a od roku 1996 vzrástla „len“ o necelých 50 %. Najdynamickejšie rastúcimi boli výdavky na vzdelanie a zdravie (5-, resp. 3-násobný nárast).

TRH PRÁCE

Rast výkonnosti ekonomiky a proces dobíjania ekonomickej úrovne EÚ sa opieral tiež o predstih v raste produktivity práce oproti krajinám EÚ. Dobíjanie v reálnej produktivite práce na zamestnanca priemerným tempom 4,1% na Slovensku a 2,1% v Českej republike (až na úroveň 81% a 72% porovnaní s priemerom EÚ) bolo v oboch krajinách podporené rozsiahlymi investíciami vrátane priamych zahraničných investícií, ktoré umožnili technologickú obnovu a vyššiu účinnosť výrobných faktorov. Nemenej významné pre rast produktivity práce boli opatrenia na zníženie nákladov práce cestou znižovania prezamestnanosti.

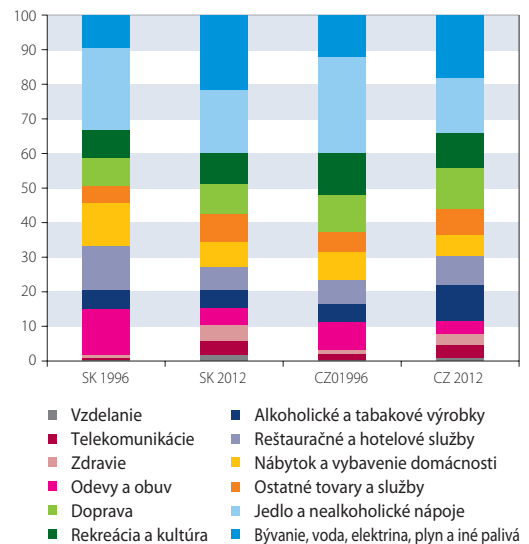
Miera zamestnanosti na Slovensku v roku 2012 dosiahla 59,7%, čo je výrazne menej než 66,5% v Českej republike, resp. 65,2% v EÚ. Naopak miera nezamestnanosti sa v tomto roku pohybovala na Slovensku na úrovni 14%, zatiaľ čo v Českej republike na úrovni 7% a podobné úrovne dosahujú aj priemery za obdobie 1994 až 2012 (14,6% a 6,6%).

Podiel dlhodobo nezamestnaných sa na Slovensku z úrovni okolo 50% vyšplhal do roku 2012 až na 67% všetkých nezamestnaných. V Českej republike nebola dlhodobá nezamestnanosť takým typickým fenoménom ako na Slovensku, Česko

však tiež zaznamenalo výrazný nárast dlhodobej nezamestnanosti. Z 30% podielu nezamestnaných sa podiel dlhodobo nezamestnaných zvýšil do roku 2012 na 43%. V skupine mladých ľudí do 25 rokov nepracoval v roku 2012 na Slovensku každý tretí (34%), zatiaľ čo v Českej republike každý piaty (20%). Aj rozdiely v nezamestnanosti mladých, podobne ako v prípade celkovej a dlhodobej nezamestnanosti, pretrvávali počas celých 20 rokov po rozdelení.

Sektorové zloženie pracujúcich je na Slovensku a v Českej republike podobné. V porovnaní s priemerom EÚ (23%) je v oboch krajinách väčší sektor priemyslu (32% a 36%) na úkor sektora služieb.

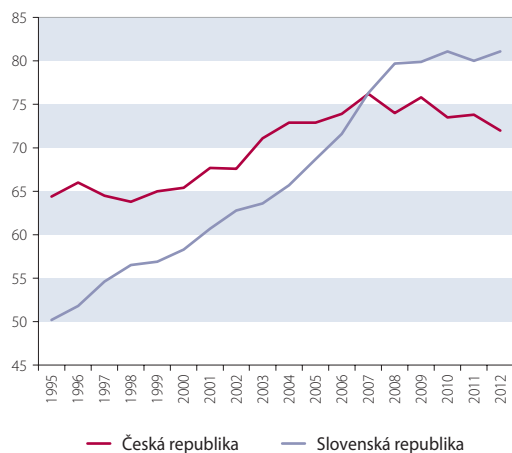
Graf 11 Zloženie spotrebného koša v SR a ČR (v %)

Zdroj: Eurostat.

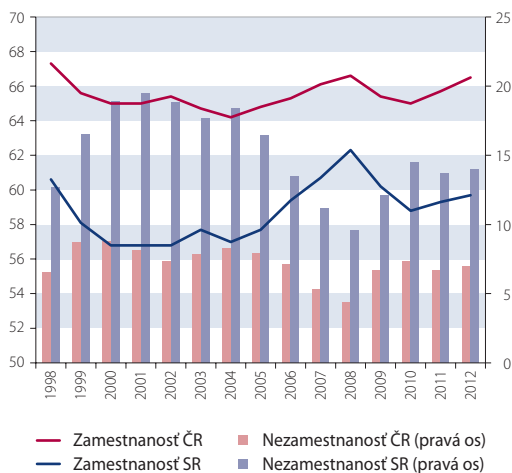

Graf 12 Vývoj relatívnej produktivity práce (PKS na zamestnanú osobu v % EÚ)

Zdroj: Eurostat.

Graf 13 Vývoj miery zamestnanosti a miery nezamestnanosti (v %)

Zdroj: Eurostat.

ZÁVER

Hospodársky vývoj nemal ani v jednej z krajín jednoznačný priebeh, Slovenská ekonomika však rástla relatívne rýchlejšie. Pri hodnotení si však treba uvedomiť oveľa horšiu štartovaciu pozíciu Slovenska v roku 1993 a teda aj pôsobenie efektu dobiehania. Na druhej strane však za relatívnym slovenským úspechom môže stáť aj aktívnejší prístup k zásadným zmenám v ekonomike, ktoré začali štrukturálnymi reformami krátko pred vstupom do EÚ a vyvrcholili zavedením eura. Napriek

tomu, že v mnohých ukazovateľoch Slovensko svojich západných susedov rýchlo dobiehalo, stále zaostáva v životnej úrovni, kvalite školstva, zdravotníctva či technologickej úrovni priemyslu. Ako naznačujú nezávislé hodnotenia konkurencieschopnosti a kvality podnikateľského prostredia, udržanie vyššieho tempa hospodárskeho rastu na Slovensku a ďalšia konvergencia k západným susedom si vyžiada zvyšovanie kvality vzdelávania a kvality verejných služieb, rozvoj infraštruktúry, zníženie byrokracie a úrovne korupcie.

I N F O R M Á C I E

Dňa 2. januára 2014 sa končí výmena slovenských mincí

Národná banka Slovenska upozorňuje širokú verejnosť, že posledným dňom výmeny slovenských obehových mincí za eurá je 2. január 2014. Po tomto termíne nebude už výmena slovenských mincí možná. Pokiaľ majú občania záujem vymeniť mince bývalej slovenskej koruny, môžu tak urobiť každý pracovný deň od 7.30 h do 12.00 h v ústredí Národnej banky Slovenska alebo na piatich expozitúrach NBS v Nových Zámkoch, Banskej Bystrici, Žiline, v Košiciach a v Poprade.

NBS zároveň dáva do pozornosti, že slovenské bankovky, ako aj pamätné slovenské mince sa dajú vymeniť za eurá bez časového obmedzenia.

V čase vydania tlačovej správy o ukončení výmeny slovenských mincí sa v obehu sa nachádzalo ešte viac ako 19 mil. ks bankoviek v hodnote 2,4 mld. Sk, takmer 392 mil. ks obehových mincí v hodnote takmer 720 mil. Sk a 934 tis. ks slovenských pamätných mincí v hodnote 698,9 mil. Sk. Hodnota slovenských peňazí v obehu je 3,84 mld. Sk.

Národná banka Slovenska v spolupráci s rádiom *Expres* vyhlásila súťaž o najväčší počet nazbieraných slovenských mincí. Podmienkou bolo, že výherca musí prísť mince vymeniť do NBS. Rekordmanom sa stal poslucháč z Bratislavy, ktorý do NBS priniesol 11 368 kusov slovenských mincí. Súčasne si prevzal aj výhru – sporiteľničku v tvare prasiatka, v ktorej bolo 100 jednéhoeurových mincí.